

RAPORT MONITORIMI I SEKTORIT TË MJEDISIT ADMINISTRATA QENDRORE 2023

RAPORT MONITORIMI I SEKTORIT TË MJEDISIT ADMINISTRATA QENDRORE - 2023

Autor dhe botues: EC Ma Ndryshe

Rr. Fehmi Lladrovci 94, Prizren,
Rr. Xhemajl Mustafa 9/1 LL-4 No.7

www.ecmandryshe.org
info@ecmandryshe.org

029 222 771 / 038 224 967

Raporti "RAPORT MONITORIMI I SEKTORIT TË MJEDISIT ADMINISTRATA QENDRORE – 2023" është realizuar nga EC Ma Ndryshe, i cili mbështetet nga Agjencia Suedeze për Zhvillim dhe Bashkëpunim Ndërkombëtar, (Sida) përmes Programit të saj "Human Rightivism" që implementohet nga Community Development Fund – CDF.

Përmbajtja dhe qëndrimet e paraqitura këtu nuk përfaqësojnë qëndrimin zyrtarë të donatorëve.

Maj, 2024

HYRJE

Ky raport është një përpjekje e re e strukturuar e shoqërisë civile për të adresuar e trajtuar përgjegjësitë e organeve kompetente të Qeverisë së Kosovës karshi aspekteve që rregullohen me kornizën ligjore të vendit.

Kjo metodologji merr në konsideratë aktet ligjore dhe nënligjore që adresojnë aspekte të ndryshme të mbrojtjes së mjedisit.

Aspektet kryesore që legjislacioni në fuqi rregullon janë:

- Organet institucionale**
- Aktet nënligjore**
- Kapacitetet njerëzore**
- Dokumentet e planifikimit dhe menaxhimit mjedisor**
- Pjesëmarrja publike**
- Të dhënat mjedisore**
- Mbikëqyrja dhe raportimi**
- Licencimi dhe lejet mjedisore**

Mbi këtë bazë përmbajtja e këtij raporti tenton që të mbulojë këto aspekte për vitin 2023.

Gjetjet e këtij raporti në kapituj të caktuar kanë identifikuar mangësitë aktuale në sektorin e mjedisit, që kërkojnë vëmendje më të shtuar nga autoritetet përgjegjëse. Zyrtarët e intervistuar kanë theksuar se burimet njerëzore dhe financiare nuk janë në nivel të mjaftueshëm, gjë që mbase reflektohet edhe në gjendjen aktuale mjedisore.

Në fund janë adresuar edhe disa rekomandime me qëllim të përmirësimeve dhe plotësimeve në proceset e planifikimit dhe menaxhimit mjedisor, drejt arritjes së rezultateve më të qëndrueshme në sektorin e mjedisit dhe mbrojtjen e resurseve natyrore.

GJETJET E RAPORTIT PËR ADMINISTRATËN QENDRORE

Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave (MMPHI) ka raportuar se janë themeluar 4 divizione, Divizioni i Ujërave, Divizioni për Menaxhimin e Ndotjes Industriale, Divizioni për Mbeturina e Kimikate dhe Divizioni për Mbrojtjen e Natyrës. Numri i shërbyesve të angazhuar nuk është i mjaftueshëm në Divizionin e Mbeturinave, dhe nuk është raportuar për ndonjë përmirësim gjatë vitit 2023.

Për përgatitjen profesionale të shërbyesve është dhënë vlerësimi i lartë, derisa nuk ka të dhëna nëse gjatë vitit 2023 janë organizuar trajnime rreth kornizës ligjore dhe rreth çështjeve mjedisore.

Mbështetja për nivelin lokal në menaxhimin e çështjeve mjedisore realizohet vetëm në saje të kërkesave nga komunat. Nuk ka njoftim nëse gjatë vitit 2023 janë zhvilluar udhëzuesit e paraparë me kornizën ligjore për vlerësime mjedisore dhe menaxhimin e çështjeve mjedisore.

Departamenti për inspektimin të Mjedisit, Natyrës, Ujërave, Ndërtimit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPHI) ka raportuar se ka 29 punonjës, prej të cilëve 16 në Divizionin për Inspektim të Mbrojtjes së Mjedisit, Natyrës dhe Ujërave dhe 8 në Divizionin për Inspektim të Ndërtimit dhe Planifikimit Hapësinor. Sipas shpjegimeve të dhëna nga 16 inspektorët në DIMMNU, 8 prej tyre janë inspektorë në komunat veriore të Kosovës dhe 8 të tjerë mbulojnë komunat tjera të Kosovës, që sipas këtij departamenti është numër i pamjaftueshëm. Ndërsa në DINPH numri i punonjësve është i mjaftueshëm.

Në këtë kuadër është theksuar se në inspektorat ka edhe inspektorë me profil jo adekuat për kryerjen e punëve.

Sa i përket trajnimeve është njoftuar se janë mbajtur disa trajnime lidhur me me zbatimin ligjit dhe implementimin e reformave të dala nga Ligji për inspektime të organizuara nga Zyra e Inspektorit të përgjithshëm, etj. Krahas kësaj është bërë e ditur se janë organizuar trajnime për nivelin lokal për kornizën ligjore dhe për çështjet mjedisore, në bashkëpunim me donatorë të ndryshëm.

Bashkëpunimi është vlerësuar i mirë me inspektorët e nivelit lokal për çështjet mjedisore, ku në disa raste janë kryer edhe inspektime të përbashkëta, dhe njëkohësisht është hartuar udhëzuesi “Udhëzues për autoritetet zbatuese mjedisore lidhur me përcaktimin dhe zbatimin e ndëshkimeve me gjoba”.

Departamenti i Planifikimit Hapësinor, Ndërtimit dhe Banimit (MMPHI) ka raportuar se organet institucionale që i parasheh rregullorja përkatëse janë të themeluara. Lidhur me indikatorët për vitin 2023 nuk janë ofruar përgjigje.

Autoriteti Rajonal i Pellgjeve Lumore (MMPHI) nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Vlerësimin e Gjendjes së Mjedisit (AMMK - MMPHI) në vitet paraprake ka bërë të ditur se numri i angazhuar i shërbyesve civil për kryerjen e detyrave të përcaktuara me ligj nuk është i mjaftueshëm, dhe nuk ka njoftuar nëse gjatë vitit 2023 ka pasur përmirësime në këtë drejtim.

Trajnime rreth kornizës ligjore dhe për çështje mjedisore janë organizuar me donatorët dhe nivelit lokal i ofrohen udhëzime, sqarime e informata mbështetëse që ndërlidhen me punën e kësaj drejtorie, që kryesisht kanë të bëjnë me mbledhjen e përpunimin e të dhënave për hartimin e raporteve. Gjithashtu janë përgatitur udhëzuesit sipas temave, p.sh. për mbledhjen e të dhënave për mbeturinat. Nuk ka njoftime nëse ka pasur përmirësime në vitin 2023 sa i përket mbledhjes së të dhënave edhe për çështjet tjera mjedisore.

Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës (AMMK-MMPHI) ka njoftuar se në këtë Institut numri i shërbyesve civil nuk është i mjaftueshëm për kryerjen e detyrave të përcaktuara me legjislacionin në fuqi, ngase në Sektorin për Zonat e Mbrojtura janë 5 punonjës dhe 4 të tjerë në Sektorin për Biodiversitet. Në përgjigjen e ofruar thuhet se stafi ekzistues i IKMN është profesional, por i pamjaftueshëm. Sipas IKMN-së trajnimet rreth çështjeve mjedisore janë organizuar dhe ky Institut i ka ofruar mbështetje nivelit lokal rreth procedimit për marrjen nën mbrojtje të zonave të reja.

Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar “Sharri” (AMMK-MMPHI) nuk ka staf të mjaftueshëm për mbulimin e gjithë territorit të parkut, derisa trajnimet kanë qenë periodike për çështje të caktuara. Me zyrtarët e komunave ka takime dhe bashkëpunim, sikurse edhe me organet ligjzbatuese dhe komunitetin e OJQ-të. Drejtoria e Parkut Kombëtarë “Sharri” i kryen të gjitha funksionet që i takojnë menaxhimit të qëndrueshëm të resurseve natyrore që kanë të bëjnë me planifikimin, organizimin, udhëheqjen dhe kontrollin. Veprimtarit kryesore në kuadër të menaxhimit të resurseve natyrore janë: mbrojtja dhe zhvillimi i resurseve natyrore, hulumtimi dhe studimi i vlerave natyrore, shfrytëzimi racional dhe i qëndrueshëm i pasurive natyrore.

Departamenti i Pylltarisë (MBPZHR) më parë ka bërë të ditur se numri i angazhuar i shërbyesve civil nuk është i mjaftueshëm për të përmbushur detyrat e departamentit, ndërkohë që nuk ka pasur njoftim nëse ka pasur përmirësime në këtë drejtim gjatë vitit 2023.

Drejtoria për Menaxhim me Pyje (MBPZHR) ka raportuar se numri i shërbyesve civil për kryerjen e detyrave të përcaktuara me ligj nuk është i mjaftueshëm, derisa stafi aktual ka profilet e nevojshme profesionale. Nuk ka njoftime nëse ka pasur përmirësime në këtë drejtim gjatë vitit 2023.

Drejtoria për Menaxhim me Kafshë të Egra, Gjueti, Kullosa dhe Eko – Turizëm (MBPZHR) ka bërë të ditur se numri i punonjësve është i pamjaftueshëm, dhe nuk ka njoftime nëse ka pasur përmirësime në këtë drejtim gjatë vitit 2023.

● KORNIZA LIGJORE

Korniza ligjore e mjedisit në Kosovë përfshin një sërë ligjesh, rregullash dhe politikash që synojnë mbrojtjen dhe menaxhimin e qëndrueshëm të mjedisit. Kjo kornizë ligjore synon të sigurojë mbrojtjen dhe përmirësimin e cilësisë së mjedisit në Kosovë, duke harmonizuar zhvillimin ekonomik me ruajtjen e natyrës dhe burimeve natyrore. Departamentet kanë dhënë vlerësime të ndryshme nëse kjo kornizë është e konsoliduar dhe nëse është e harmonizuar me direktivat e BE-së. Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës në përgjigjen e tij ka vlerësuar se korniza ligjore është pjesërisht e konsoliduar, dhe se mbi 90 për qind është e harmonizuar me legjislacionin e BE-së. Njohuritë e stafit mbi kornizën ligjore janë vlerësuar si të shkëlqyeshme dhe se i kanë të hartuara të gjitha aktet e parapara ligjore.

Departamenti për inspektim të mjedisit, natyrës, ujërave, ndërtimit dhe planifikimit hapësinor ka vlerësuar se korniza ligjore mjedisore është pjesërisht e konsoliduar, pasi që ka ligje që ndërhyjnë në njëra tjetrën dhe se në raste të caktuara kanë mos pajtueshmëri. Sipas këtij departamenti, ka raste kur ligji nuk jep afat për plotësim të dokumentacionit nga subjekti inspektues, p.sh. për Leje Mjedisore, apo edhe raste kur nuk jep zgjidhje për probleme të caktuara meqë nuk është i përshtatur dhe përkthyer për gjendjen e përgjithshme mjedisore të vendit. Njohuritë e stafit lidhur me kornizën respektive ligjore janë vlerësuar si shumë të mira përkatësisht me notën 4 nga 5 të mundshme.

Departamentet tjera nuk janë përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

● DOKUMENTET E PLANIFIKIMIT, PROGRAMET, PROJEKTET DHE MASAT PËR MBROJTJEN E MJEDISIT

Në aspektin e mbrojtjes së mjedisit, institucionet përkatëse kanë hapësirë për përmirësim të mëtutjeshëm. Sipas raportit të BE-së për Kosovën, për vitin 2023, Kosova ka pasur progres të kufizuar me miratimin në mars të vitit 2023 të Ligjit për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes, ndërkohë që duhet të rrisë përkushtimin politik dhe kapacitetet administrative për tu përballur me çështjet e degradimit të mjedisit dhe ndryshimeve klimatike si dhe për të përmirësuar zbatimin e ligjit, gjithnjë duke marrë parasysh objektivat e Agjendës së Gjelbër për Ballkanin Perëndimor. Në këtë pikëpamje, sipas BE-së, nevojiten më shumë angazhime për të rishikuar dhe miratuar strategjitë dhe planet e veprimit, me ç'rast është cekur se ka vonesa në miratimin e Strategjisë për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Zhvillim të Qëndrueshëm, derisa ka mjaft sfida për të zbatuar kornizën strategjike si rrjedhojë e mungesës së financimit të duhur, kapaciteteve të ulëta administrative dhe teknike dhe mbështetjes së madhe të donatorët.

Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave më parë ka bërë të ditur se Strategjia për Mbrojtjen e Mjedisit është në rishikim, ngjashëm si Strategjia Shtetërore për Ujëra, por nuk ka njoftim nëse ka pasur përparim në vitin 2023. Strategjia për Menaxhimin e Mbeturinave dhe Plani përkatës është miratuar. Gjithashtu janë hartuar draft planet menaxhuese për zonat e mbrojtura PK "Sharri" dhe PK "Bjeshkët e Nemuna". Te masat e ndërmarra për mbrojtjen e vlerave natyrore në zonat e mbrojtura është raportuar për vlerësimin e ligjshmërisë së vendimeve të komunave.

Departamenti për inspektimin të Mjedisit, Natyrës, Ujërave, Ndërtimit dhe Planifikimit Hapësinor ka theksuar se në bashkëpunim me organet tjera shtetërore angazhohet në parandalimin e krimeve mjedisore, ndërkohë që realizon edhe inspektime në terren.

Departamenti i Planifikimit Hapësinor, Ndërtimit dhe Banimit nuk ka ofruar përgjigje.

Autoriteti Rajonal i Pellgjeve Lumore nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Vlerësimin e Gjendjes së Mjedisit nuk ka ofruar përgjigje.

Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës ka shprehur qëndrimin se për nga fusha e natyrës strategjitë mjedisore janë të harmonizuara me strategjitë tjera qendrore. Te projektet janë veçuar shenjzimi i monumenteve të natyrës, i rezervateve, derisa te masat janë përmendur hartimi i arsytimit profesional për zonat e reja të mbrojtura, shpallja nën mbrojtje të habitateve, etj.

Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar "Sharri" nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Departamenti i Pylltarisë nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Menaxhim me Pyje nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Menaxhim me Kafshë të Egra, Gjueti, Kulloso dhe Eko – Turizëm (MBPZHR) nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

● **MBIKËQYRJA INSPEKTIVE DHE RAPORTIMI MJEDISOR**

Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave ka theksuar se disa raporte hartohen e publikohen nga AMMK, derisa nuk ka njoftuar për aktivitetet e realizuara në vitin 2023 lidhur me këtë kapitull të hulumtimit.

Departamenti për inspektimin të Mjedisit, Natyrës, Ujërave, Ndërtimit dhe Planifikimit Hapësinor ka bërë të ditur se monitorimi i zbatimit të kornizës ligjore të planifikimit dhe menaxhimit mjedisor bëhet bazuar në planin e punës si dhe inspektime ad-hoc, por edhe bazuar në kërkesa e ankesa të ndryshme. Sipas këtij departamenti raportet për inspektime janë javore, tremujore dhe vjetore.

Inspektorati i Mjedisit, Ujërave, Natyrës, Planifikimit Hapësinor dhe Ndërtimit bazuar në autorizimet dhe përgjegjësitë në Ligjin Nr. 04/L-175, gjatë vitit 2023 ka realizuar **1,204 aktivitete**:

65	Inicime tek Përmbaruesi;
26	Përgjigje dhe Njoftime;
8	Kallëzime Penale;
550	Inspektime me procesverbal;
246	Aktvendime për ndërprerje pune;
306	Gjoha administrative kundërvajtëse; dhe
3	Procedura kundërvajtëse.

Departamenti i Planifikimit Hapësinor, Ndërtimit dhe Banimit nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Autoriteti Rajonal i Pellgjeve Lumore nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Vlerësimin e Gjendjes së Mjedisit nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës ka raportuar se Raporti për gjendjen e natyrës është hartuar dhe publikuar për periudhën 2018-2021. Në këtë raport theksohet se gjendja e zonave të mbrojtura dhe biodiversitetit në Kosovë është jo e kënaqshme dhe e kushtëzuar nga faktorët biotik dhe abiotik. Sipas raportit përkundër rritjes së vazhdueshme të numrit të zonave të mbrojtura dhe sipërfaqes së tyre, menaxhimi efikas i zonave të mbrojtura dhe parandalimi i veprimeve ilegale në këto zona vazhdon të mbetet problem për institucionet e vendit. Ndër konkluzionet që dalin nga ky raport cekën sfidat si implementimi i pjesëshëm i ligjeve në fuqi që lidhen me çështjen e ruajtjes së vlerave natyrore dhe biodiversitetit; mungesa e institucioneve për mbrojtjen e natyrës; numri i pamjaftueshëm i stafit profesional në IKMN; numri i pamjaftueshëm i inspektorëve për mbrojtje e natyrës, mungesa e stafit në drejtoritë e Parqeve Kombëtare dhe në organet tjera menaxhuese për zonat e mbrojtura; etj.

Drejtoria për Administrimin e Parkut Kombëtar "Sharri" nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Departamenti i Pylltarisë nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Menaxhim me Pyje nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

Drejtoria për Menaxhim me Kafshë të Egra, Gjueti, Kullosa dhe Eko – Turizëm (MBPZHR) nuk është përgjigjur në këtë pjesë të pyetësorit të hulumtimit.

● **SISTEMET E MONITORIMIT TË MJEDISIT**

Drejtoria për Vlerësimin e Gjendjes së Mjedisit ka bërë të ditur se të dhënat për sistemet e monitorimit të mjedisit janë të publikuara në ueb faqen e AMMK.

Përmbledhja e gjetjeve kryesore të raportit për gjendjen e mjedisit 2022 – AMMK, të prezantuar në Komisionin parlamentar për mjedis në fund të vitit 2023:

AJRI

Të dhënat nga monitorimi, përmbajnë të dhëna për tejkalimet e vlerave maksimale të lejuara për disa parametra e në veçanti për PM10 dhe PM2.5, dhe kjo kryesisht gjatë sezonit të dimrit. Numri më i madh i ditëve me tejkalime është regjistruar në stacionet matëse në Prishtinë Rilindja (59), Obiliq (40), Pejë (41) dhe Gjilan (52). Sa i përket trendit të koncentrimit vjetor të parametrave të monitoruar, bazuar në të dhënat vjetore për periudhën 2013-2022, vërehet një rënie e ndjeshme e koncentrimit të ndotësve e që mund të ndërliidhet edhe me masat që janë ndërmarrë për reduktimin e ndotjes. Sa i përket emetimeve në ajër, sipas vlerësimit të bazuar në konsumin e lëndëve djegëse, burimi kryesor i emetimeve për ndotësit NO2 dhe SO2 është prodhimi i energjisë dhe ngrohjes, ndërsa sa i përket ndotësve PM2.5, PM10, pluhurit total dhe monoksidit të karbonit (CO), burimi kryesor i ndotjes është ai i djegjeve të vogla, ku përfshihen burimet rezidenciale, institucionale dhe komerciale. Transporti është burimi i dytë i ndotjes për NO2 pas sektorit të prodhimit të energjisë, ndërsa industria prodhuese dhe e ndërtimit është sektori i dytë për ndotje me CO pas djegjeve të vogla.

UJI

Cilësia e ujërave sipërfaqësore në Kosovë vazhdon të jetë e ndikuar nga ndotja, që vjen si rezultat i shkarkimeve të ujërave urbane dhe industriale, hedhjes së pakontrolluar të mbeturinave në lumenj, përdorimit të pesticideve dhe fertilizerëve në bujqësi, dëmtimit të shtretërve të lumenjve nga shfrytëzimi i inerteve si dhe nga ndërtime ilegale. Gjatë vitit 2022, monitorimi i cilësisë së ujërave sipërfaqësore është realizuar në 54 pika monitoruese në lumenj. Treguesit e cilësisë së ujërave të prezantuara në këtë raport, tregojnë për prani të ndotësve organik në ujërat e lumenjve. Monitorimi i sasisë së ujërave është realizuar në 25 stacione matëse, sa i përket nivelit H (cm) dhe 8 stacione matëse sa i përket prurjeve Q (m³ /sec). Kosova ende nuk ka monitorim të rregullt të cilësisë së ujërave të liqeneve dhe ujërave nëntokësore, sikurse që nuk ka as monitorim biologjik të ujërave sipërfaqësore. Po ashtu në Kosovë ende nuk është i zhvilluar plotësisht sistemi i trajtimit të ujërave të ndotura edhe pse gjatë vitit 2022 ka pasur progres në këtë fushë. Trajtimi i ujërave të ndotura mbetet ende në shkallë të ulët me vetëm 25% nga tërë sasia e ujërave të ndotura.

TOKA

Aktualisht Kosova nuk ka program dhe as monitorim të rregullt të cilësisë së dheut/tokës. Ky aktivitet kryhet kryesisht përmes projekteve dhe aktiviteteve periodike. Sipas analizave të trendit të mbulueshmërisë së tokave është konstatuar se ndërrimi i destinimit të tokave mbetet një nga sfidat kryesore mjedisore në sektorin e tokës. Bujqësia, konsiderohet si një nga burimet kryesore të ndotjes së tokave bujqësore, që vije si rezultat i përdorimit të plehrave kimike dhe kimikateve tjera për trajtimin e tokave. Po ashtu edhe deponitë sanitare dhe ilegale të mbeturinave, industritë aktive dhe ato të vjetra, janë burim potencial i ndotjes së tokave për shkak të gjenerimit të mbetjeve industriale dhe përdorimit të kimikateve, që në disa raste ruhen në vende të pasigurta.

MENAXHIMI I MBETURINAVE

Gjenerimi i mbeturinave për kokë banori është vlerësuar të jetë 248 kg/banorë/vit. Aktualisht në nivel nacional grumbullohen rreth 90% të mbeturinave të gjeneruara. Pjesa më e madhe e tyre deponohen në deponi sanitare, ndërsa ende nuk ka sistem të organizuar të ndarjes së mbeturinave në burim si dhe riciklim të mbeturinave. Në vitin 2022 shënohet një rritje e deponimit të mbeturinave në sasi prej 43,623 ton, apo 9.77% më shumë krahasuar me vitin paraprak 2021. Menaxhimi i deponive sanitare të Kosovës nuk është i mirë dhe ndër problemet kryesore janë mosfunksionimi i sistemeve të pompimit të ujërave të deponisë, kompresimi jo i mirë i mbeturinave të deponuara si dhe mbulimi jo adekuat i mbeturinave. Në kuadër të përbërjes së mbeturinave, mbeturinat organike marrin pjesë me 30.4%, plastika 20%, letër dhe karton 15%, mbeturinat e gjelbra me 5%, tekstili 5%, qelqi 5%. Aktivitetet për ndarjen në burim, trajtimin e mbeturinave, riciklimin e mbeturinave dhe aspektet tjera që ndërlidhen me ekonominë qarkore ende janë në një shkallë të ulët.

ZONAT E MBROJTURA DHE BIODIVERSITETI

Aktualisht Kosova nuk ka program dhe as monitorim të rregullt të cilësisë së dheut/tokës. Ky aktivitet kryhet kryesisht përmes projekteve dhe aktiviteteve periodike. Sipas analizave të trendit të mbulueshmërisë së tokave është konstatuar se ndërrimi i destinimit të tokave mbetet një nga sfidat kryesore mjedisore në sektorin e tokës. Bujqësia, konsiderohet si një nga burimet kryesore të ndotjes së tokave bujqësore, që vije si rezultat i përdorimit të plehrave kimike dhe kimikateve tjera për trajtimin e tokave. Po ashtu edhe deponitë sanitare dhe ilegale të mbeturinave, industritë aktive dhe ato të vjetra, janë burim potencial i ndotjes së tokave për shkak të gjenerimit të mbetjeve industriale dhe përdorimit të kimikateve, që në disa raste ruhen në vende të pasigurta.

● **SISTEMET E MENAXHIMIT TË TË DHËNAVE MJEDISORE**

Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës, ka rishikuar dhe përgatitur "Programin për Menaxhimin e Sistemit Informativ Mjedisor të Republikës së Kosovës 2023-2027".

Qëllimi primar i këtij programi është të mundësojë: mbledhjen, përpunimin, shkëmbimin dhe shfrytëzimit e të dhënave për gjendjen e mjedisit në Republikën e Kosovës, përmes një sistemi modern dhe efikas në nivelin nacional, që do të ofrojë një pasqyre reale të gjendjes së mjedisit dhe problemeve kryesore mjedisore.

Përmes këtij sistemi po ashtu do të mundësohet përcjellja e gjendjes së mjedisit dhe trendëve të zhvillimeve mjedisore, analiza, vlerësimi dhe raportimi real për gjendjen e mjedisit në nivel vendi me qëllim të hartimit dhe miratimit të vendimeve strategjike nga Qeveria e Republikës së Kosovës, për sektorin e mjedisit dhe të zhvillimit të qëndrueshëm.

Nga ky sistem do të sigurohen edhe të dhëna dhe analiza të nevojshme mjedisore edhe në kuadër të përmbushjes së obligimeve dhe standardeve mjedisore në procesin e integritimeve evropiane dhe bashkëpunimit me institucionet mjedisore të Bashkimit Evropian.

Objektivat kryesore të dokumentit janë:

- ▶ **Avancimi i sistemit informativ mjedisor dhe digjitalizimi i tij;**
- ▶ **Përmirësimi i sistemit për monitorimin dhe raportimin e gjendjes së mjedisit përmes lehtësimit të procesit të mbledhjes, përpunimit dhe raportimit të të dhënave;**
- ▶ **Përmirësimi i informimit të politkëbërësve, publikut të gjerë dhe grupeve tjera të interesit me qëllim të thellimit të bashkëpunimit dhe vlerësimin më të mirë të nevojave për ndërmarrjen e masave për përmirësimin e gjendjes së mjedisit.**

Me qëllim të kompletimit dhe funksionalizimit të plotë të Sistemit Informativ Mjedisor duhet të finalizohen disa nga veprimet/projektet që tani më janë në proces të realizimit dhe ndërmerren veprime tjera për zhvillimin e sistemeve, databazave dhe aplikacioneve shtesë.

● **BASHKËPUNIMI, KOORDINIMI DHE PJESEMARRJA PUBLIKE**

Departamentet e ndryshme të nivelit qendror kanë raportuar më parë se bashkëpunimi është i kënaqshëm me ministritë dhe institucionet tjera publike përfshirë pushtetin lokal në hartimin e akteve ligjore e nënligjore, si dhe strategjive mjedisore, derisa patën shtuar se nga organizatat e shoqërisë civile kontributi kryesisht merret gjatë procesit të diskutimit publik, përfshirë edhe faktin që aktivistët në raste të caktuara përfshihen edhe në grupet punuese. Nuk ka pasur njoftime nëse gjatë vitit 2023 ka pasur përmirësime në këtë drejtim.

● **LICENCIMI DHE LEJET MJEDISORE**

Institucionet përgjegjëse të nivelit qendror nuk kanë ofruar të dhëna për vitin 2023 lidhur me këtë kapitull të hulumtimit.

PËRFUNDIME

Gjendja aktuale e mjedisit në Kosovë, ashtu siç e pranojnë edhe zyrtarët e lartë qeveritarë, nuk është e mirë. Dhe përmirësimet në këtë aspekt nuk mund të realizohen pa komunikimin e duhur me publikun, me qëllim të ndërgjegjësimit. Ky proces nuk mund të jetë i suksesshëm pa transparencë të përmirësuar respektivisht me mbyllje institucionesh deri në nivelin e injorimit të përgjegjësive karshi qytetarëve.

Pavarësisht kësaj, pjesa dërmuese e organeve kompetente të nivelit qendror kanë theksuar se numri i angazhuar i shërbyesve civil për kryerjen e detyrave të përcaktuara me ligj nuk është i mjaftueshëm, dhe se ka nevojë për bashkëpunim më të plotë me nivelin lokal në fushën e mbrojtjes dhe ruajtjes së vlerave natyrore. Për kornizën ligjore mjedisore është shprehur qëndrimi se është e pjesërisht konsoliduar, por se ka nevojë edhe për plotësim-ndryshime me qëllim të harmonizimit me direktivat e BE-së.

Të dhënat e grumbulluara në kuadër të hulumtimit lidhur me dokumentet e planifikimit, programet, projektet dhe masat për mbrojtjen e mjedisit janë tejet simbolike, dhe njëherësh vërtetojnë nevojën e përmirësimit të punës së organeve përgjegjëse në këtë aspekt. Situatë e ngjashme është edhe sa i përket mbikëqyrjes inspektive dhe raportimit mjedisor.

Të dhënat për sistemet e monitorimit të mjedisit janë të publikuara në ueb faqen e AMMK-së, por jo edhe në kohë reale.

Gjetjet kryesore të raportit për gjendjen e mjedisit 2022 të AMMK-së, të diskutuar në komisionin parlamentar për mjedis në fund të vitit 2023, ndër të tjerash bëjnë të ditur se nevoja dhe kërkesa për investime në mjedis mbetet ende e lartë, dhe se çështja e mjedisit në Kosovë ende ka nevojë për përmirësime të dukshme në të gjitha aspektet.

Edhe sistemet e menaxhimit të të dhënave mjedisore kërkojnë përmirësim të mëtejshëm ngase nuk janë të kompletuara, dhe njëkohësisht nevojitet staf adekuat.

Bashkëpunimi dhe koordinimi mes ministrive dhe institucioneve tjera publike në hartimin e akteve ligjore e nënligjore, si dhe strategjive mjedisore nga organet përgjegjëse është vlerësuar si i kënaqshëm, derisa pjesëmarrja e publikut në hartimin e dokumenteve mjedisore është vlerësuar si mesatar. Ngjashëm si në kapitujt tjerë, institucionet përgjegjëse duhet të shtojnë përpjekjet për raportim më efikas edhe sa i përket licencimit dhe lëshimit të lejeve mjedisore.

REKOMANDIMET

- Të rritet transparenca e institucioneve për çështjet mjedisore;
- Çështja e mjedisit në Kosovë të trajtohet me prioritet më të lartë;
- Të hartohen dhe miratohen pa vonesa legjislacioni dhe politikat e duhura publike për mjedisin;
- Të intensifikohen angazhimet sa i përket harmonizimit të legjislacionit me direktivat e BE-së;
- Të përmirësohet niveli i zbatimit të strategjive dhe planeve të veprimit në të gjithë sektorët mjedisorë;
- Të shtohen aktivitetet inspektuese dhe mbikëqyrëse për mbrojtjen e natyrës;
- Organet shtetërore përgjegjëse të sigurojnë mekanizma të qëndrueshëm të financimit për projektet mjedisore dhe mbrojtjen e mjedisit;
- Të ndërtohet një sistem i kompletuar i informimit mjedisor, ku hisedarët dhe publiku informohen në kohë reale sa i përket gjendjes mjedisore;
- Të shtohen përpjekjet për ndërgjegjësimin e qytetarëve për rëndësinë e mbrojtjes së mjedisit;
- Të përmirësohet bashkëpunimi me shoqërinë civile;

PËR EC:

EC angazhohet për qëndrueshmëri ekonomike dhe qeverisje demokratike në nivel lokal (dhe rajonal) përmes mobilizimit të komunitetit, mbikëqyrjes së vendimmarrjes publike dhe partneritetit në zbatim të programeve dhe politikave zhvillimore.

Për përmbushjen e këtij misioni organizata zbaton projekte dhe nisma në kuadër të këtyre programeve: Qytete/Komuna Gjithëpërfshirëse, Zhvillim i Qëndrueshëm dhe Mjedis e Ndryshime Klimatike. Ndërsa programi tjetër është ideuar si njësi mbështetëse për veprimin e organizatës dhe synon adresimin e tri sfidave të jashtme dhe të brendshme:

- 1** Vëllimin e pamjaftueshëm të dijes empirike në vend, përfshi të dhënat e besueshme statistikore, analizat e specializuara dhe mendimet profesionale,
- 2** Nevojën për konsolidimin e kapaciteteve të brendshme, veçanërisht në hulumtime, baza të të dhënave, analizë, menaxhim, zhvillim komunitar dhe ekspertizë sektoriale, dhe
- 3** Mungesën e qëndrueshmërisë financiare afatgjatë duke i diversifikuar burimet e të hyrave, me theks në ofrimin e shërbimeve për palët e treta.

Trekëndëshi konceptual që do të orientojë punën e organizatës në pesë vitet e ardhshme (2020 - 2024) ka këto elemente:

- 1** Gjithëpërfshirjen
- 2** Qëndrueshmërinë
- 3** Dijen

EC beson se demokratizimi dhe zhvillimi i gjithmbarshëm shtetëror është proces që duhet planifikuar dhe ndërtuar nga poshtë lart. Në thelb të qeverisjes demokratike qëndron hapja dhe përfshirja e të gjithëve në marrjen e vendimeve që kanë për synim të mirën e përbashkët, ndërsa planifikimi zhvillimor kërkon shfrytëzim racional të burimeve territoriale, pa e kompromituar përdorshmërinë e tyre nga gjeneratat e ardhshme. Si demokracia ashtu edhe zhvillimi duhen ndërtuar mbi bazën e dijes së shëndoshë që garanton vendime dhe veprime të mençura dhe vizionare.

Vlerat kryesore të organizatës janë:

1 Paanshmëria

EC vepron në bazë të analizave të thukta dhe gjithëpërfshirëse dhe mënjanon veprimet e ngutshme dhe impulsive. EC synon të përkrahë dhe të shtyjë përpara alternativat të cilat në bazë të hulumtimit dalin të jenë më të përshtatshmet, pavarësisht nëse masa e shoqërisë nuk e përkrahin këtë opsion.

2 Aktivizmi

Anëtarët e EC do të jenë aktivistë të cilët angazhohen në baza të rregullta për të shtyrë përpara bashkëveprimin qytetar për të përmbushur misionin e organizatës.

3 Orientimi drejt rezultateve

Anëtarët e EC janë të orientuar për të arritur rezultate, ku përpjekja nuk i kënaq pritjet e organizatës në qoftë se nuk përfundon me rezultatet e pritura.

4 Komuniteti bazë e veprimit

EC do të jetë gjithnjë pranë komunitetit, duke mësuar nga qytetarët dhe duke ndërtuar konsensus për bashkëveprimin dhe formësimin e shoqërisë.